

Gaan met gedachten

naar

Rome – Assisi – Ravenna

Door de Zutphense Fietser

J. Blokhuis

Van Zutphen naar

Rome – Assisi – Ravenna

Het vertrek.

Op 14 april 2009 is het zover. De tocht die ik in 1998 had willen maken, staat nu voor de deur. Rome en dan door naar Assisi en dan stoppen in Ravenna.

Rome, het graf van Petrus, Assisi, de plek waar Franciscus ligt en Ravenna, de bakermat van de Christelijke beschaving in Europa.

Een tocht door Limburg, langs de Rijn, via de Schwäbische Alp, Bodensee, Arlberg en de Reschenpass naar Noord-Italië. Dan langs Bolzano, Trento, het Gardameer, Verona, Ferrara, Bologna naar Florence.

Dan weer verder langs Siena en door de Apennijnen om dan na 2265 kilometer op het Sint Pietersplein voor de kerk te staan.

En dan ben ik: "Veel wegen, veel mensen, veel verhalen, veel gedachten en 2265 kilometer" verder.

Fietsen is als het leven, het gaat over bergen en door dalen, het is soms koud en dan weer heet, soms erg droog en soms ook heel nat. Als je dat erg vindt, moet je geraniums kopen en er achter gaan zitten. Zo iemand ben ik niet. Aan de roep van de weg, het onbekende, de mensen, de cultuur en natuur, kan en wil ik soms niet meer ontkomen.

Alles is niet te beschrijven, dus verhaal ik over enkele gebeurtenissen onderweg.

Op **14 april 2009** staat mijn fiets in de lift. Mijn fietstassen zijn gevuld. Zo'n 23 kilo zal het zijn. Een minimum aan kleding, een complete kampeeruitrusting, een camera, routeboekjes en nog wat ander gesnor. De route start in Amsterdam, maar ik heb besloten om in Roermond te gaan beginnen. En ja, het stuk Zutphen – Roermond heb ik al verschillende malen gefietst, heen en terug. Ik wil dat traject dus met de trein doen. Lekker ontspannen. Tot het tweede station, Dieren, gaat alles goed. Na Dieren blijkt er een trein met pech te staan op het spoor. Is dit een voorbode voor de hele tocht? Ik hoop van niet. Ik zit zo al overlegend met mijzelf, in de trein te wachten. De tijd verstrijkt, dus stap ik uit de trein, klim weer op de fiets en ga richting Arnhem. Al jaren zijn ze daar met het station aan het werk. Het is daar dan ook geen lolletje om met een volgepakte fiets van het éne naar het andere spoor te komen. Daarom was ik in Zutphen opgestapt. Dan zou de eerste overstapplaats Nijmegen zijn. Maar – humor – het mag dus niet zo zijn.

Die routeboekjes zijn heel erg handig, want er staan kaartjes in, een routebeschrijving en heel veel toeristische informatie. Maar ook praktische informatie over campings, hotels, pensionnetjes, winkels, fietsmakers en alles wat een fietsende reiziger zo onderweg maar allemaal wil weten. Aan de hand daarvan maak ik een selectie wat ik allemaal wel en niet wil en kan zien. Mijn ervaring is, dat lang niet alles kan, want daarvoor zou minstens een jaar nodig zijn.

Je kan plannetjes maken wat je wilt, maar soms is de praktijk toch weer

Het voorjaar in volle glorie

Zomaar ergens onderweg

anders, en dat is maar goed ook.

De eerste dag wilde ik op een aangegeven camping in Düren kamperen. Op een plekje aan een meertje. Ik was er al eens eerder geweest. Maar die trein in Dieren en de vertraging die ik daarbij opliep was meer dan anderhalf uur. In de buurt van Jülich had ik de knollen op en dat is nog een stuk van Düren af. In een update van de route had ik gelezen dat er een soort campinkje in Jülich zou kunnen zijn, maar dat was niet erg zeker. Dus rondvragen. En dan maar hopen dat ik een inheemse burger aantreft. En dat geluk had ik. Met veel woorden en wijzen werd ik in een bepaalde richting gestuurd. En inderdaad de Zeltplatz gevonden, maar het hoge hek er omheen was hermetisch afgesloten, net als het toiletgebouwtje. Over een week of wat, zou ik welkom zijn geweest, maar nu nog niet. Dan het stadje in. Het hotelletje Der Alte Post biedt mij onderdak. Zo zie je maar weer dat een klein obstakeltje zo'n hele dag kan beïnvloeden.

En dan die keer, het is dan 28 april, dat ik **verzopen, koud en moe** aankom in Obersiggingen. Het heeft de hele dag geregend en het is koud en ik dus ook. Een campinkje met een pensionnetje. Frau Pflug heeft natuurlijk een kamer en ja ik mag natuurlijk als het weer droog is en mijn zaken ook zijn opgedroogd, mijn tentje opzetten op haar kleine campinkje. Ik blijf daar enkele dagen.

Frau Pflug heeft een oude, half blinde buurman, die iedere morgen even een paar kopjes koffie komt halen, Herr Beil. Tijdens het weekeind is het druk in het pension en dan kom ik bij het ontbijt te zitten aan zijn tafel. Het is erg mooi om te ervaren dat hij erg veel belangstelling heeft in mijn wederwaardigheden. Hij moet om onze beider achternamen erg lachen, Blockhaus und Beil

Op een middag maak ik daar de Franciscus wandeling. Door prachtige natuur en langs bloeiende fruitbomen maak ik een tocht langs een tiental borden. Op ieder bord is een couplet uit het Zonnelied van Franciscus afgebeeld. Terwijl ik door die mooie natuur loopt, die net zijn bruidskleed heeft aangetrokken, gaat er heel veel door mij heen, heel bijzonder. Vooral ook omdat het Zonnelied een lofzang is op de natuur.

Ontmoetingen vinden, als je langzaam op reis bent, altijd plaats. Om wat voor reden dan ook, ben je als je alleen op weg bent, kennelijk een gemakkelijke praatpaal. Maar misschien komt het ook wel door mijn uitstraling, wie zal het zeggen. Ontmoeting met mensen hebben, vind ik erg belangrijk. Dat is voor mij juist het boeiende aan fietsen en op reis zijn. Daarom is het ook zo belangrijk dat ik mezelf heb aangewend om de taal van het land te spreken waar ik doorheen reis op dat moment. Duits, Engels en Frans zijn geen probleem, dat is vroeger op school geleerd. Maar omdat ik nu naar Rome ga, heb ik in de winter mezelf Italiaans aangeleerd, geen gemakkelijke klus.

De ontmoeting op de **camping van Würzburg** is een heel bijzondere.

De tent ergens op een camping

Op een avond komt er een al wat ouder echtpaar voorbij en knoopt met mij een praatje aan. Het begint altijd met waar kom je vandaan en dan: waar ga je naar toe. Meestal ook de vraag: hoelang ben je al onderweg. Dat zijn zo de algemene vragen waarbij we allemaal zo constateren, dat een gesprek mogelijk en gewenst is. Bij het horen van de reisdoelen Rome en Assisi gaan hun beide gezichten glimmen. Ja Rome is mooi, maar Assisi en om daar de geest van Franciscus te proberen te vinden, dat heeft een heel andere dimensie en zij vinden het veel belangrijker dan Rome.

Dan komt hun verhaal. Zelf zijn ze al jaren geleden daar ook geweest, nog voor de aardbeving van 1997. Ze hebben daar met z'n tweetjes in de beneden kerk gezeten. Het was net of ze de geest van Franciscus voelden. Ze zouden er nog een keertje samen heen willen gaan. Maar dat is niet meer mogelijk, want hij is nu terminaal en heeft nog maar een korte tijd te leven.

Daarom vraagt hij me of ik daar in Assisi een kaarsje voor hem wil branden. Zijn vrouw pakt al de portemonnee om mij wat geld in de hand te drukken. Dat geld hoef ik niet, maar ik beloof ze wel een kaarsje te zullen branden.

En dan de ontmoeting met een **Franciscaanse monnik** in het klooster van Bosco ai Frati.

In het routeboekje wordt dat kloostertje een "verscholen kleinood" langs de route genoemd.

Één van de priors van het klooster was St. Bonaventura, een vriend van Franciscus van Assisi.

Ik sta met mijn volgepakte fiets even voor negen voor de deur, bel aan, maar er gebeurt niets. Even later stopt er een autootje en er stappen twee mannen in werkkleding uit. Ook zij bellen aan en even later gaat de deur dan toch open. Een monnik in een blauw grijze pij, waar de rafels aanhangen, staat in de deuropening. De mannen vragen in rap Italiaans iets en daarna ben ik aan de beurt. In mijn beste Italiaans vraag ik of ik het klooster mag zien. Ik kom uit Nederland en ben op weg naar Rome en Assisi.

Hij denkt even na en stelt voor om in het Duits verder te spreken, hij komt oorspronkelijk uit Duitsland.

Natuurlijk ben ik van harte welkom en hij wil graag iets over het klooster vertellen, maar hij is nu net bezig met een paar anderen, om de waterput schoon te maken. Daar wil hij nog even mee doorgaan en daarna zal hij me wat vertellen over het klooster. Ik mag wel even in de kloostergang gaan zitten.

En die tijd gebruik ik om het klooster en de stilte op mij te laten inwerken, heel bijzonder!

Na een tiental minuten komt hij met een paar zwarte handen weer bij me. Veegt zijn handen aan een dot poetskatoen af en steekt van wal. Hij vertelt wanneer het klooster gesticht is en door wie. Enthousiast vertelt hij dat Franciscus van Assisi dat was. Hij heeft hier gewerkt en gewoond. We dwalen door een aantal zalen van het klooster, de tuin en komen dan bij de beroemde put terecht. St. Bonaventura was een bescheiden man. Toen pauselijke gezanten hem na zijn verkiezing tot kardinaal, zijn kardinaalshoed kwamen brengen, weigerde hij mee te gaan. Hij was samen met zijn medebroeders de

Het klooster van Bosco ai Frati.

De stoel van Franciscus?

afwas bij de put aan het doen en dat moest eerst af.

Samen gaan we naar de cel waar St. Bonaventura geleefd heeft. Op het altaartje brandt een lichtje en het is er doodstil. En daarna kom ik in de cel van Franciscus waar op het altaartje ook een lichtje brandt.

En daar voel ik iets, hetgeen ik niet onder woorden kan brengen. Is het de serene sfeer, de rust, het besef dat de voeten van Franciscus hier ook gelopen hebben? Ik weet het niet. Maar het grijpt mij wel aan en samen staan we een tijdje in gedachten verzonken.

Dan naar de kerk waar een oud Italiaans barokorgel staat. Nee, het is helaas niet meer bespeelbaar, maar het ziet er prachtig uit. Dan verder naar een soort museumpje. Heel trots toont hij een poedelnaakte Christus aan een het kruis. Het is van Donatello en hangt hier nu weer een paar weken. Jaren is het weg geweest, want het was zwaar beschadigd door een aardbeving.

Als we weer onderweg zijn naar de uitgang, houdt de monnik mij nog even staande. Voordat hij me weer op de fiets laat klimmen, wil hij me de reizigerszegen van Franciscus mee geven. Hij legt zijn handen op mijn hoofd en spreekt de zegenbede in het Duits uit.

De Heer zegene en behoede u,
Hij tone u zijn aanschijn en ontferme zich over u,
Hij wende zijn gelaat naar u toe en geve u vrede.

Heel bijzonder is het. We schudden elkaar de hand in vriendschap. Echt heel bijzonder. Ik klim weer op de fiets en ga nu, door een bijzondere kracht aangedreven, door de wereld. Niet dat alles plotseling vanzelf gaat, de heuvels en de klimmetjes blijven even steil, maar toch.....

En dan de **ontmoetingen met medefietsers**, allemaal op weg naar Rome of ook verdergaand net als ik, naar Assisi.

Zoals die **fietser uit Venlo**, die vlak na mij aankwam op de camping bij Bologna. Hij moet op een bepaalde tijd in Rome zijn, want dan zal hij worden opgehaald. Hij verkeert in een heftige tweestrijd. Ik bied hem aan om daarover te komen praten, bij een goed glas wijn na het eten. Bij dat glas wijn vertelt hij zijn verhaal van de weg. Achtervolgd door pech en slecht weer, heeft hij allerlei vertraging op gelopen. Maar hij moet en zal Rome op de fiets bereiken. Voor sommigen is dat een soort heilig moeten. Ik vertel hem dat ik, als het zo uitkomt, mezelf altijd toesta, om gebruik te maken van het openbaar vervoer. Zo vertel ik van de boottocht over het meer van Bregenz, omdat de regen met bakken uit de hemel stroomde. Maar ook omdat ik zin had in koffie en een broodje. En van die keer, dat ik op een stukje van tien minuten, de trein had genomen, om sneeuw, koude handen en mist te ontlopen. De Arlberg. We zijn toch niet meer bezig om ons zelf te lopen bewijzen, houd ik hem voor. Je kunt toch naar het station gaan en kijken hoever je een stukje met de trein kunt gaan. De volgende dag gaat hij zonder fietstassen met de fiets naar het station en komt terug met een paar kaartjes. Met de trein komt hij dan een viertal fietsdagen verder in de richting van Rome, heel verstandig. Reizen is reizen en hoe je dat nu doet is niet zo erg belangrijk.

Het Christusbeeld van Donatello

Ik vind dat nu toch zo leuk, ik voel me dan onderweg een soort maatschappelijk werker. Maar je kunt ook de mensen laten voelen, dat erg veel toch wel heel relatief kan zijn. Wat nou een sportieve prestatie, het gaat toch om ervaringen en belevingen, en vooral om de verhalen onderling?

Maar ook die ontmoeting met **Els uit Venlo**. Ze is op weg naar Rome gegaan, omdat ze tijdelijk even geen werk heeft. Ze is zo iets als maatschappelijk werkster. Ze benut deze niet werkende tijd om al fietsend met zichzelf aan het werk te gaan. Eerst naar Rome en dan via Assisi en Ravenna weer terug naar Nederland. Ik ontmoet haar voor het eerst op de camping van Prima Porte in de buurt van Rome.

Ze vertelt daar haar eerste verhaal, over andere fietsers die meer dood dan levend in Rome zijn aangekomen. Een echtpaar, waarvan de man uitgeput in het ziekenhuis terecht komt. Ze ondersteunt de vrouw en is een soort "praatpaal". Later, als wij elkaar in Assisi op de camping weer tegenkomen, praten we over de diepere dingen van het leven.

We beginnen bij het fietsen en hoe louterend dat kan werken, zo iedere dag weer op de fiets te klimmen en maar zien wat die dag zal brengen. Wat er moeilijk en gemakkelijk is. Hoe dingen die je thuis heel belangrijk vind, hier op de tocht totaal niet van belang zijn. En dat de monotone beweging van je benen, wel een soort 'schoonmaak proces' op gang lijkt te brengen. Het is net of de stroom van gedachten, achter wordt gelaten op de weg. En dat later de regen komt en alles weg spoelt, de berm in, de grond in. Om zo weer terug gaan naar en in "Moeder Aarde".

Dan de Bijbel, vooral het Nieuwe Testament, dat een leidraad kan zijn. De gedachten en ideeën van Rabbi Jezus, die een voorbeeld kunnen zijn voor een ieder die het Goede omarmt.

Dat is dan, vooral omdat we in de buurt van Assisi zitten, een deur die we gemakkelijk kunnen vinden. Je bent er al op weg zijnde steeds, langzaam maar zeker naar toe gegroeid. Ook Els ervaart dat.

Dan ook de gesprekken die ik met **Wil uit Gaanderen** heb gehad. Ik was hem al enkele dagen voor Rome op de natuurcamping aan het Lago di Vic tegengekomen. Hij, een perfectionist, die eigenlijk de gehele winter heeft besteed om de fietsroute in zijn fiets Tom-Tom te zetten. Het lijkt mij een heidens werk. Met hem besteed ik ook veel tijd om te praten over de innerlijke drijfveren die iemand aan de gang houden op zo'n lange fietstocht. Maar ook de geest van Franciscus houdt hem bezig, zoals zo velen. Op de camping van Prima Porte komen we elkaar weer tegen, zoals we hadden afgesproken. We gaan op een dag met z'n tweetjes met de trein naar de stad. En al kletsend verkennen we samen Rome, het St. Pietersplein, het Vaticaanse museum en de vele oude Romeinse ruïnes. Wil laat zich met veel plezier door mij leiden. De Piëta van Michelangelo, de muurschilderingen van Rafaëlo, de schepping van de mens van Leonardo da Vinci, het is eigenlijk teveel om op te noemen. Maar wij kijken in volle verbazing naar dat alles. De school van Plato, vroeger heb ik

De school van Plato

daar een werkstuk overgemaakt op de Kweekschool en nu sta ik er tegenover en bekijk het met mijn eigen ogen, samen met een medefietser uit Nederland. Een andere dag gaan we weer met de trein naar Rome en dan leidt hij me door de stad. Langs het Forum Romanum, het Circus Maximus en tot slot langs een oude Franciscaanse kerk, maar die blijkt dicht te zijn. We eten ergens onderweg een fruithapje en een broodje. Afgepeigerd komen we weer terug op de camping, een heleboel ervaringen rijker. Op dagen waarop we niet naar Rome gaan, liggen we veel in het zwembad van de camping en eten gezellig in het restaurantje van de camping, samen met nog meer fietsers die uit Nederland zijn gekomen. En de Italiaanse maaltijden zijn erg lekker. Maar het is vooral onvoorstelbaar wat mensen onderweg allemaal beleefd hebben en wat ze allemaal aan elkaar vertellen.

Els stapt op een gegeven moment weer op de fiets, verder richting Assisi en Wil stapt op een gegeven moment op het vliegtuig terug naar Nederland. Ik blijf alleen achter en gebruik de tijd om weer een keertje naar Rome te gaan om een trein kaartje naar Spello, een plaatsje vlakbij Assisi, te kopen. Dan ga ik op zoek naar de Via Appia en de Catacomben die er langs liggen. In de ondergrondse op weg er naar toe heb ik een gesprek, half Engels – half Italiaans met een mede reizigster. Kennelijk zie ik eruit als een toerist en dat ben ik nu ook even.

Ze vindt het een prestatie van grote klasse om helemaal in m'n uppie van Nederland naar Rome te reizen. Tja als je dat zo van een wildvreemde hoort, is het misschien ook wel van grote klasse. Zelf doe ik er nogal relativerend over. Als ik na een lange wandeltocht in de hitte eindelijk de Via Appia gevonden heb, kom ik het eerst langs de catacomben. Gelukkig mag ik in de schaduw van wat bomen wat uitrusten, want alles is nog even dicht.

Een Franciscaans broeder is de gids. In zijn sappige Vlaams Nederlands, leidt hij ons rond. Een indrukwekkende ondergrondse tocht. Catacomben zijn oudchristelijke begraafplaatsen. Één plekje is vooral ontroerend, de plek waar een kind begraven is. Onaangeroerd in de vele eeuwen en dat geeft een bepaald gevoel.

De ontmoeting met **Theo uit Hilversum** is ook heel apart. Ik was onderweg naar Chiusi della Verna, de plek waar Franciscus van Assisi de wondtekenen van Christus heeft ontvangen. Dat plekje ligt op twee drie dagen fietsen van Assisi af. Het is niet één van de gemakkelijkste trajecten. Het moet omhoog, Valle Umbria uit. Als ik vlak voor Pieve St. Stefano, steil heuvel op een campinkje heb gevonden, sta ik daar aanvankelijk helemaal alleen. Ik zet mijn tentje neer op één van de terrasjes en geniet van het uitzicht op het Lago di Montedoglio, een stuwmeer van de Tiber. Aan het einde van zo'n toch wel "zware" dag, kan ik dan heerlijk, zittend op m'n stoeltje genieten van zo'n uitzicht en van de koffie.

Dan zie ik dat er een andere fietser beneden bij het gesloten kantoortje staat. Ik schreeuw een Italiaanse groet naar beneden en hij komt met fiets en al omhoog. We stellen ons voor en hij zet zijn tentje naast mijn plekje neer. Eigenlijk begint hij gelijk te praten, het opzetten van de tent kan nog wel even wachten. Het blijkt dat hij een manusje van alles is geweest: tuinman, zeeman, maatschappelijk werker en fietsenmaker. Hij is nog onderweg naar

Op weg naar La Verna, boven zicht op stuwmeer van de Tiber
onder de pas Valico dello Spino

Assisi en heeft de gemakkelijke route van Ferrara naar Rome genomen. Hoewel, hij vindt hem echt niet erg gemakkelijk, er moet toch veel geklommen worden. Morgen wil hij, net als ik naar Chuisi della Verna. Hij is er al eens geweest en wil nog een keertje terug. Ik ben er nog nooit geweest, maar wil er morgen ook heen. Als zijn tent ook staat, besluiten we om eerst maar eens in het dorpje verder op, in Pieve St. Stefano boodschappen te gaan doen. In een gezellig klein supermarktje vinden we alles wat we zo nodig hebben. Terug op de camping komt de campingbaas voorbij om af te rekenen. Hij heeft een kleinzoon met een vriendje bij zich. De jongens luisteren wat opa zo te vragen heeft. De ogen van de beide kinderen gaan oplettend van de één naar de ander. Ik vraag de jongens naar hun naam en in het Engels geven ze antwoord terug. Ik schakel ook om en kwebbel even wat met ze en zeg dat ze al een aardig mondje Engels spreken. Ik vraag of ze dat op school hebben geleerd. Een brede grijns verschijnt op hun gezicht en enthousiast knikken ze alle twee bevestigend met hun hoofd. Wat me opvalt aan deze jongens is een soort verlegen bescheidenheid. Ik kan niet een algemeen oordeel over de Italiaans kinderen geven, maar dat wat ik bespeur is, dat er toch wel een verschil is met de Nederlandse. In onze Nederlandse vrijheidsmaatschappij, is men veel directer en veel assertiever, ook onze kinderen. Dat gaat dan hand in hand met vaak lawaai, geen rekening met elkaar houden, vaak alleen maar "hun eigen ding" belangrijk vinden. Als ik er zo over nadenk en de ontmoetingen die ik in de loop der jaren met kinderen in het buitenland heb gehad, vind ik ze toch over het algemeen wel rustiger en beter opgevoed. En dan schaar ik me in de groep buitenlanders die in de Gouden Eeuw de kinderen van de Nederlanders, maar onopgevoede, lawaai makende schepselen vonden, die voor galg en rad bestemd waren. En het lawaai dat Nederlandse kinderen van hoog tot laag produceren in publieke gelegenheden zoals restaurants en supermarkten, dat grenst aan het asociale. Hier op deze camping en met de ontmoeting van deze twee Italiaans kinderen is daar helemaal geen sprake van.

De volgende dag gaan we alle twee naar La Verna, de plek waar Franciscus van Assisi de wondtekenen van Christus heeft ontvangen. Gisteren met het gezamenlijke fietstochtje naar de supermarkt, had ik al gemerkt dat Theo een veel snellere stijl van fietsen heeft dan ik. Hij gaat ook eerder weg. De tocht naar La Verna is niet ver, zo'n 22 kilometer, maar na 6 kilometer gaat het contant 7% omhoog naar duizend meter. Al jaren geleden heb ik geconstateerd dat omhoog fietsen rustig moet gebeuren en dan kom je uiteindelijk overal waar je wilt komen en zijn. Zo ook dit keer. Hier en daar stop ik om van het uitzicht te genieten en om even koffie te maken. Ook zie ik onderweg de prachtigste bloemen, dus stap ik af om ze vast te leggen. Theo zit al op de camping en ik zet m'n tentje een terrasje hoger neer. Op het terrasje staat ook een boompje wat probeert wat schaduw te geven. Om twee uur gaat hij op pad om de dienst van drie uur 's middags in het klooster van de Franciscanen bij te wonen. Aan het einde van de dienst gaat men in processie, kloosterlingen en bezoekers, via de Corredio della Stimante, naar de plek waar Franciscus volgens de overlevering de wondtekenen van Christus heeft ontvangen. Ik wil daar de volgende dag naar toe. De rest van de tijd wil ik gebruiken om

Het ontvangen van de wondtekenen van Christus

In de Stigmata kapel

wat boodschapjes te doen en om uit te rusten van de klim.

Als Theo weer terug is, vertelt hij zijn verhaal. Ik begrijp dat hij hier naar toe gefietst is, omdat hij om de één of andere reden een afspraak met zichzelf gemaakt heeft om hier nog een keertje naar toe te gaan. Het is toch mooi hé, dat je dat dan ook aan medereizigers vertelt en er deelgenoot van wil laten worden. Ik vind het een hele ervaring. Maar ook praktische zaken komen aan de orde, zoals het verwisselen van de remblokjes aan mijn fiets. Die avond drinken we in het restaurantje een glas wijn en eten er een pizza bij.

En dan zijn er natuurlijk de plekken, de plaatsjes waar je geweest bent, waar je uitgerust hebt, waar je ontmoetingen met mensen hebt gehad en waar je de schoonheid van de natuur hebt ervaren en vooral ook, waar je de stilte hebt gevoeld. Stilte in combinatie met natuur, maar ook schoonheid en stilte blijken voor mij de mogelijkheid te bieden voor diepere gedachten. Ook filosofische. Ik heb het gevoel dat de lichamelijke inspanning om ergens te komen zo af en toe zijn grenzen trekt. Ik kom dan de man met "de hamer" tegen en dan is het dus afstappen geblazen. En dan kijken, luisteren, voelen en wat er zo allemaal nog meer kan gebeuren.

Een paar gebeurtenissen zal ik hier verhalen.

Ik lees in mijn onvolprezen routeboekje, dat even na Pfortsheim een prachtige Basilica moet staan **in Tiefenbronn** een plaatsje van niks. Dat is het dal van de Würm uitklimmen, zo'n 100 meter omhoog. Ik ben het plaatsje al uit en heb geen Basilica gezien. Dus keer ik om in de hoop dat ik dan een andere blik op de straat en de huizen krijg. En ja hoor, van deze kant is de Basilica zichtbaar. Ik zet mijn fiets voor de kerk. Helaas gesloten. Even verderop staan wat mensen te kletsen en één hunner is de koster. Ze doet de kerk open en mijn mond valt, als ik aan het licht in de ruime gewend ben, open van verbazing. Een simpele ruimte met mooie gebrandschilderde ramen, maar het altaar van Lucas Moser uit 1431, is werkelijk heel fraai. De koster zegt dat ze nog iets wil doen en of ik er bezwaar tegen heb om alleen even in een afgesloten kerk te zitten.

Dan zit ik alleen voor het altaarstuk. Vooral het paneel waarop het hoofd van Christus ligt in de schoot van één der vrouwen, vind ik van een zo aandoenlijke schoonheid. Zo menselijk dichtbij. Zo invoelbaar. De intrieste uitdrukking op het gezicht en het vingertje dat naar Christus wijst is heel aandoenlijk. Ik zit stilletjes in de bank en laat het op mij inwerken.

Een gave vind ik het, dat mensen met een penseel en verf dat zo kunnen vastleggen.

En na een tijdje pak ik mijn toestel en probeer één en ander zo vast te leggen dat het gevoel van mij ook zichtbaar wordt. Dat lukt alleen maar als ik er lang naar hebt gekeken en zo een selectie maakt.

Een dag later fiets ik door het Naturpark Schönbuch, vroeger het jachtterrein van de koningen van Württemberg. De onverharde weg van zo'n 8 kilometer is van matige kwaliteit en je wordt in het boekje gemaand om vooral goed op te letten, want je bent hier zo de weg kwijt. Met behulp van de

Het altaarstuk van Lucas Moser uit 1431

kilometerteller is dat echt geen probleem. Het is er doodstil en de lente is hier nog maar net aangebroken. De kastanjabomen krijgen net hun blad en veel fruitbomen staan in volle bloei. Ik stap regelmatig af om daar foto's van te nemen. Maar wat mij erg aangrijpt is het soldatengraf waar ik na zo'n 5 kilometer langs kom.

Een ruw houten kruis geplant in een rechthoekig stukje grond, waar voorjaarsbloemen in staan te bloeien. Een bord erbij waarop wordt verhaald, dat Victor Wagner, 16 jaar oud, hier op één van de laatste dagen van de Tweede Wereld Oorlog een zinloze dood stierf.

Zo'n prachtige, hemelse omgeving, met de natuur in zijn voorjaarskleed en dan dat gruwelijke verhaal!

En nog altijd wordt zijn graf goed onderhouden en opgesierd met viooltjes.

Ik klim wat verdwaasd weer op de fiets en even verderop voel ik, zittend op een bankje bij de Hexenbrücke, de afgrijselijke tegenstelling.

Aan mijn voeten stroomt onverstoord een klein beekje waar het speenkruid staat te bloeien.

Een heel andere ervaring is die in de **Stiftskirche in Tübingen**.

De campingbaas vertelt me enthousiast over zijn stad. Er wordt in de stad een Meimarkt gehouden. Dat betekent dus veel stalletjes, veel mensen en veel drukte. Ik dwaal door de stad. Je kunt er van alles en nog wat kopen, bloemen, honing, kleding om maar wat te noemen. Her en der wordt er door verschillende groepen muziek gemaakt. Maar om de drukte wat de ontlopen vlucht ik de Stiftskirche in. Als ik door de deuren binnen ben gekomen, hoor ik tot mij grote verrassing weer muziek. Ik ga zitten, kijk en luister.

Ik zie een koor en een orkest druk oefenen. Af en toe gaan nog een paar maten opnieuw en wordt er gediscussieerd of er op een bepaalde plek nu een F of een Fis moet staan.

Het koor bestaat vooral uit jongelui. Het stuk wat ze zingen komt me bekend voor, maar kan het op dat moment even niet thuis brengen. Als men klaar is met oefenen, loop ik achter de stoelen van het koor om en kijk naar de bladmuziek op de lessenaars. Het is Zadok the Priest van Händel. Kijk zo val ik weer eens met m'n neus in de boter. Zo mooi. Morgen zal het gebruikt worden in de kerkdienst die wordt gehouden ter gelegenheid van het feest, maar daar zal ik niet bij zijn.

Een gelijksoortige ervaring had ik weken later in de **Duomo van Verona**.

Ik kom daar op zaterdag op mijn dwaaltocht door de stad ook in de kerk. Ik hoor dat er op het orgel wordt gespeeld en dat er ook gezongen wordt. En ik schuif weer aan. De muziek blijkt van Monteverdi te zijn. Swingend staat het koor te zingen. Dat heeft toch wat Monteverdi te horen in een Italiaanse kerk. In Verona de stad van de vele opera's. Na dit soort ervaringen ga ik als op een wolk verder.

Dan is er ook nog het verhaal van: **"Pech onderweg"**.

Het soldatengraf van Victor Wagner

In de Stifskirche van Tübingen, Zadok the Priest

Ik maak al jaren lang verre fietstochten. Altijd in Europa omdat ik dat bij mijn maat vind passen. Het is wel in het eigen werelddeel, maar je kunt daar duizenden kilometers fietsen. Omdat mijn fiets het middel is om ergens op eigen kracht en in mijn eigen tempo te kunnen komen, is hij heel erg belangrijk. Als mijn fiets zich "goed" voelt, dan kan ik onbezorgd op weg zijn. Dat betekent voorzorgsmaatregelen treffen. Overleggen met de fietsenmaker en veel over fietsen en hun techniek lezen. Ik vind dat een fiets voor lange afstanden moet zitten als een "luie" stoel. Je zit er per slot van rekening vele uren op. Als je dan zadelpijn krijgt door een verkeerd zadel, of pijn in je knieën krijgt doordat je fiets te groot of te klein is, daar word je niet echt vrolijk van. Mijn Koga van 1998 was aan vervanging toe, dus kocht een nieuwe in 2008. Weer met de nieuwste technieken en de laatste snufjes. Nu zit ik daar niet zo op te wachten. Meer op een goede reisfiets. Met deze fiets ben ik in 2008 eerst maar eens naar Parijs heen en terug gefietst. De ervaring is dat aan een nieuwe fiets altijd nog wat gesleuteld moet worden.

Terug van Parijs bleek dat ook wel, want de tandwielen voor en achter met de ketting moesten vervangen worden. Ik vond dat wel vlug na zo'n 2000 kilometer. De fietsenmaker zei: "Meestal is dat met de eerste trapgroep.....". Ik laat die opmerking voor zijn rekening, maar ik vind het wel erg snel. Veel slechte zandwegen worden door mij echt niet uitgekozen om daar overheen te ploeteren.

In 2009 was het er niet van gekomen om verder dan zo'n 20 kilometer van mijn stadje weg te zijn, dus ik ging in 2010 met een tiptop fiets op weg. Lange tochten maken vergt veel van de mens en de machine. Veertien dagen na mijn vertrek, in het Deggenhausertal, zo'n 900 kilometer verder, merk ik dat mijn trapas wat wiebelig doet. Een grote moer zit los. Ik tik het vast, maar ik heb er geen goede hoop op dat het euvel hiermee is opgelost. Ik ben dus na een regendag neergestreken in het camping - pensionnetje van Frau Plug. Ik overleg de volgende morgen met haar en vraag of er een fietsenmaker in de buurt is. Zonder iets te zeggen duikt ze in de telefoonboeken, de toeristische foldertjes en zegt dat er op weg naar Salem in een dorpje een fietsenmaker te vinden is. Daar en daar en zo en zo. Het adres en de naam, firma Reinwald zet ze op een papiertje, dat moet te vinden zijn, hoop ik.

Ik ga gelijk op weg en met wat gevraag vind ik de zaak. Een pracht van een zaak waar het heel druk is. Ik leg de zaak uit. De baas komt erbij en concludeert dat ik een pracht van een fiets heb. In de crank zit speling en dat kan hij wel oplossen. Maar het is erg druk en zaterdag, dus ik moet even geduld hebben. Nou, dat heb ik in de loop er tijd wel gekregen. Reizen op eigen kracht, dat heeft zo zijn eigen snelheid en vergt tijd.

Een knecht komt even later en mag de boel uit elkaar halen. Na een tijdje komt de baas er even later naar kijken. Lager droog gelopen en heeft zich daarom losgewerkt is zijn conclusie. Dat zal ik zelf repareren, want het is een nauwkeurig en een precies karweitje. Dus als ik even tijd heb Zoals gezegd: dat is geen probleem. Als ik weer verder wil

Met mijn neus er bovenop, sta ik te kijken hoe hij het doet. De lagers worden schoongespoeld en van nieuw vet voorzien. Wordt dat dan niet gedaan bij het monteren van de fiets, 3000 kilometer staat er pas op de teller? Hij kijkt mij aan en geeft wijselijk geen antwoord, maar zijn gezicht spreekt boekdelen.

Monteverdi in Verona

Helling van 20% vergt en tiptop fiets

Intussen lopen er allerlei mensen bewonderend om de fiets en vragen aan mij wat het einddoel van mijn tocht is. Assisi en Rome is mijn antwoord.

Bewonderende kreten en vragen van hoe lang ik al onderweg ben. Dan ga ik weer verder, € 13 lichter en voorzien van allerlei goede wensen fiets ik weer terug naar het camping - pensionnetje van Frau Plug. Als ik haar het hele verhaal vertel, grijnst ze breed en zegt erbij dat ze wel wist dat de firma Reinwald een naam heeft op te houden.

En de man heeft goed werk verricht, want ik heb tot nu toe nooit geen last meer gehad van de crank.

En er was op deze tocht toch nog voor de tweede keer een bezoek aan twee fietsenmakers en wel in Ferrara en Bologna. Het ging om hetzelfde euvel: het balhoofd.

Net als de trapas – crank – is het balhoofd ook erg belangrijk, want je stuurt er mee. Op 21 mei bezoek ik de stad Ferrara. Dat doe ik altijd te voet. Een fiets meeslepen is als ik ontspannen wat wil bekijken, een soort blok aan mijn been. Ik loop dan door straatjes, bekijk kerken, musea en aan het einde van de dag zit ik dan voldaan voor mijn tentje. Maar voordat ik voor mijn tentje kon gaan zitten, moest er eerst nog wat gekocht worden voor de maag. Als ik op de fiets stap en even in mijn voorremmen knijp, merk ik dat er speling is en dat de grote moer onder het stuur zich losgewerkt heeft. Dat wordt dus werk voor een fietsenmaker! Ik kijk in het routeboekje of er ook ergens in de stad zo iemand is. Ja dat is het geval. Op weg en niet vinden, dus maar weer vragen, uiteindelijk aan een agent. In een straat waar ik langs gefietst ben zit er ééntje. Omdat ik terug moet, dus moet oversteken, zet hij het verkeer stil en zo kan ik veilig en snel naar de overkant, en wenst mij met: Salvé een goede reis.

Bij de fietsenmaker blijkt het een heel andere winkel te zijn dan daar in Salem. Een beetje rommelig, maar hij begrijpt wat ik wil en doet zijn best. De volgende morgen merk ik dat het hele zaakje weer los zit. Ik heb de tassen al aan de fiets hangen en ga dus verder. Zoveel kwaad zal het niet kunnen als je op asfalt blijft fietsen, hoop ik. Maar ik kom langs een andere fietsenmaker. Hij schroeft en draait ook wat en nu heb ik de hoop dat het goed gaat. Het lager staat nu wel wat strakker en stuurt wat moeilijker, maar ik blijf overeind.

Die dag ga ik door het laatste stuk van de Po-vlakte, 80 kilometer door de hitte en alleen schaduw van bomen op pleintjes bij kerkjes. En wat kan een mens dan blij zijn met een rij schaduwrijke populieren waar ik langs mag fietsen. In Bologna zet ik mijn tentje neer op een soort campinkje bij een jeugdherberg. De volgende dag ga ik met de bus naar de stad en bekijk van alles en nog wat. Als ik op de terugweg met de bus langs een fietsenmaker kom, pak ik op de camping gelijk de fiets en ga met een sneltreinvaartje naar de winkel. Het is zaterdag en zo vier uur, dus of er nog wat gedaan kan worden is maar de vraag. Maar wie niet waagt, wie niet wint. Ook hier moet ik weer even wachten en dat blijkt een half uur te worden. Nee de zaak gaat niet om 5 uur dicht, maar veel later op de avond pas. De monteur sleutelt en sleutelt en vindt het heel moeilijk om het correct af te stellen. Hij zegt dat het lager is droog gelopen. Dus komt er een grote vetspuit

De Po-vlakte

aan te pas en spuit hij de hele ruimte vol. Uiteindelijk ben ik tevreden met de afstelling en hij verzekerd mij dat ik Rome echt met de fiets zal halen. Hij kijkt nog even naar de remmen en stelt die ook nog bij. Ik laat nog een bidonhouder op de fiets zetten. Weer een halve liter erbij. In dit deel van Italië geen overbodige luxe. Hij wenst mij een goede reis en met een goed gevoel zet ik mijn fiets weer bij de tent. Ik hoef nu niet meer bang te zijn, dat er in de middle of nowhere iets vervelends kan gebeuren.

Overal zijn hulpvaardige mensen en die ook daadwerkelijk bereid zijn om je weer op weg te helpen. Maar dat is al een veel oudere ervaring, door mijn andere fietstochten door Frankrijk, Duitsland en Spanje. Overal was er wel een reddende engel te vinden.

Die reddende engel was in La Verna, de plek waar Franciscus de Stigmata - tekenen van Christus heeft ontvangen, erg ver weg.

Ik was te voet de berg la Verna op geklommen. Een prachtige, maar steile wandeling door het bos. Het klooster ligt als een zwaluwnest tegen de berghelling aangeplakt en daar heb je op een bepaald moment een mooi zicht op als je nog beneden staat. Elke middag om drie uur in de middag wordt er na de kerkdienst een processie gehouden naar de Stigmata – kapel. De monniken gaan voor en de aanwezige pelgrims volgen ze op de voet. Als de dienst in de kerk bijna is afgelopen ga ik naar buiten om de processie te fotograferen. Na een paar foto's is de geheugenkaart van mijn camera vol. Ik heb er nog ééntje. Ik zoek een bankje op, maak de camera open, pak een leeg kaartje en ga aan het werk. En met het verwisselen kijk ik even niet goed en steek het lege kaartje verkeerd om in de camera. Gelukkig heb ik niet de eigenschap om gelijk maar door te duwen en corrigeer en draai hem om. Maar nu past hij ook niet. Ik kijk in de camera en zie een heleboel koperen pootjes die moeten corresponderen met even zovele gaatjes in de geheugenkaart. Ik zie dat er één pootje scheef staat. Ik tracht rustig te blijven en laat de processie aan mij voorbijgaan en ga terug naar de camping. Onderweg zie ik allerlei doemscenario's aan mij voorbij trekken. Ik zou een fotopresentatie geven over Franciscus van Assisi. En nu op eigenlijk de meest belangrijke plek houdt de techniek mij voor het lapje, of is het Franciscus die mij een lesje wil leren? Wie zal het zeggen.

Een fotograaf in het kleine dorpje La Verna niet te bekennen, dus een andere camera

Gezeten bij de tent heb ik veel meer licht en kan nu het scheef staande pootje goed zien. Hoe krijg ik dat weer recht, een stokje? Het is allemaal zo klein. Maar ik sleep altijd een E.H.B.O tasje mee. En dat heeft soms heel wat hilariteit opgeleverd, maar het is soms toch wel gemakkelijk. Daar zitten een paar veiligheidsspelden in. Als je een gebroken arm hebt, kan je met een mitella en zo'n speld een aardige draagdoek maken. De grootste speld buig ik open. Met de punt kan ik net bij het verbogen pootje. Één oog dicht en goed kijken en heel voorzichtig tegen het koperen pootje duwen om hem weer rechtop te laten staan. En ja dat lukt! Mijn eigenwaarde stijgt weer enkele procenten.

De volgende dag klim ik weer omhoog en maak de foto's die ik wilde maken. En terwijl ik in de kerk zit te kijken naar de vele relikwieën van Franciscus,

stijgt er van mij een klein dankgebedje omhoog.

Hulp van het openbaar vervoer.

Ik heb al jaren geleden met mijzelf afgesproken, dat als het echt geen fietsweer is, te koud, te nat, te hoog, te veel wind om maar wat te noemen, dan mag en kan ik altijd de hulp inroepen van het openbaar vervoer. Ik was al in Zutphen op de trein gestapt, maar je hebt eerder kunnen lezen dat ik tot Dieren met de trein ben gegaan en toen wegens een storing naar Arnhem gefietst ben om daar de trein naar Roermond te nemen.

Op twee mei ben ik in Oberschwaben. Zo als het woord zegt: het ligt boven, dus hoog. De hoogte is zo'n beetje 500 á 600 meter. Nu heeft de routemaker Hans Reitsma er goed over nagedacht om landelijke en vriendelijke heuvels uit te zoeken. En samen met zacht glooiende velden met fruitbomen en bos zijn dat de ingrediënten voor een mooie tocht. Maar als het weer tegenvalt, regen wind en kou, dan heb ik het erg snel gehad. Als ik op de tweede mei in Obersiggingen weer op de fiets stap, is de hele lucht zwaar van het water, maar het is nog droog. Na 19 kilometer kom ik bij Langenargen bij het Bodensee aan. Het is daar een mistige bedoening. Het boekje verhaalt over prachtige uitzichten die er zijn, met op de achtergrond de eerste Alpen. Daar is dus niets van te zien. Dan kom ik langs de steiger van de veerboot. Op het Bodensee, of zoals ze dat hier in Duitsland de Zwabische Zee noemen, varen schepen van de Weisse Flotte. Deze schepen verbinden de plaatsen onderling via het water met elkaar. Op de vertrektijdentabel zie ik dat er over een half uurtje een boot gaat naar Bregenz.

Het is zo onderhand koffietijd, dus koop ik een kaartje en wacht in de stromende regen in het veerhuis. Aan boord is het warm en gerieflijk. En met behulp van koffie en een broodje, kom ik weer wat op verhaal. Na anderhalf uur ben ik weer op de vaste wal en zet m'n tentje neer op de camping van Feldkirch.

En dan die keer, een paar dagen later dat ik weer de trein pak. Het is nu 6 mei. Ik sta dan op het campinkje in Dalaas. Dat is een dorpje van niks met behalve een campinkje, ook een supermarktje. Op de camping aan het snel stromende water en heel hoog, zie ik de tunnels van de trein. Het is de lijn van Bregenz naar Landeck.

Als ik die morgen de tent opdoen en op het thermometertje kijk, zie ik dat het nul graden is en dat het nog steeds een beetje spettert. Met steeds kouder wordende handen pak ik m'n spulletjes bij elkaar en klim op de fiets. De Arlberg is goed te fietsen want de weg is nu nog alleen voor lokaal verkeer. Vrachtwagens en vakantie verkeer gaan via de snelweg. Die is hier en daar te zien en soms ga ik er met een brug of tunneltje er overheen of onderdoor. Dat is dus altijd extra werk.

Dan die kou en op een gegeven moment kom ik zo hoog, vlak voor Langen am

Boot en trein

Arlberg, dat ik zelfs sneeuw langs de kant van de weg zie liggen. Dat is dan ook zo'n moment dat ik mij afvraag of ik dit allemaal nog wel zo leuk vind. Nee dus. Ik loop het stationnetje van Langen binnen. Ik zie dat de trein naar St. Ankton over een half uurtje vertrekt, dus ik haal voor mezelf en de fiets twee kaartjes uit de automaat en ga op het perron zitten wachten. Er komt een internationale D-trein en met behulp van de conducteurs wordt mijn fiets, bagage en ikzelf de bagagewagen van de trein in gehesen. Staand in het half duister blijkt het dat ik nog wat bij moet betalen, want het is een D-trein. Tien minuten later zit ik in het stationnetje van St. Ankton koffie te drinken en warm te worden. Aan de overkant van de straat liggen nog grote hopen sneeuw. Ik vraag zo langs mijn neus weg hoe lang het geleden is dat hier nog geschied werd." De skilift is vorige week nog gebruikt mijnheer", krijg ik te horen. Na de koffie klim ik nog steeds warm aangekleed weer op de fiets en suis met een lekker vaartje naar beneden. En iedere kilometer naar beneden zorgt ervoor dat het steeds warmer wordt. Dus wordt het een soort "kledingstriptocht". En als de tent dan bij Ried op de camping staat, is het totaal ander weer geworden, warm en helder en daar moet ik dan ook weer even aan wennen. Maar warmte is nooit zo erg als kou.

Als ik in Rome ben, voel ik dat ik met mijn gedachten een omslag moet maken naar Franciscus van Assisi. En omdat ik niet zoveel zin heb om het dal van de Tiber uit te klimmen met de fiets, heb ik het plannetje gemaakt om de trein naar

Spello te nemen. Een plek waar Franciscus ook gewandeld heeft en een paar kilometer ten zuiden van Assisi ligt. Dus ga ik enkele dagen voor mijn vertrek op 16 juni in de rij staan bij de kaartjes verkoop op het station Termini. Na een half uurtje ben ik aan de beurt. Nee het is helemaal geen probleem om met de trein naar Spello te gaan. De reis zal twee uur duren en ik zal dan € 25 lichter zijn. De afstand is 180 kilometer en zal door een onherbergzaam en heet gebied gaan. De beoogde trein van 11.57 valt door een voor mij op dit moment nog steeds duistere reden uit. De volgende trein gaat om 13.04. Is ook goed. Twee uur later sta ik op het stationnetje van Spello en kijk de grote leegte in. Dan klim ik weer op de fiets en zie op een moment Assisi liggen op de heuvel en dan ben ik "om" met mijn gedachten. Nu ben ik de pelgrim naar Assisi en Franciscus en zijn gedachtegoed.

Iets verliezen en niet meer ophalen, om

Een reizende fietser, die ook graag fotografeert en kampeert, stapt op vele plekken af, zet daar zijn fiets neer en zoekt een plekje waar hij zijn vermoeide lijf even kan laten zakken. Meestal ben ik dan de "man met de hamer" tegengekomen. Ik kan dan stug verdergaan, maar ik kan ook dat moment gebruiken om weer even iets anders te doen, zitten en rondkijken, lopen over een kerkhof, een paar broodjes kopen, of door een kerkje dwalen en schaduw opzoeken.

Soms zie ik op dat soort momenten de leukste dingen. En soms kom ik ook met mensen in gesprek, allemaal heel erg interessant.

Maar als ik dan weer verder gaat, is het wel belangrijk om het hoofd erbij te houden, en dat lukt dan soms even niet. Als ik dan een heel eind verder de tent weer heb opgezet en mijn spullen aan het ordenen ben, dan is het soms

van: "Hé waar heb ik dat en dat toch gelaten"? Nu is een fietsende huishouding niet zo erg groot en erg overzichtelijk. Vooral ook omdat ik voor alles wat ik meeneem op een bepaalde plek opberg. Dat is een soort "natuurlijke" discipline, en hoef ik niet te zoeken en dat komt je humeur ten goede. Dus als ik iets kwijt ben, weet ik bijna altijd zeker dat ik het ergens heb laten liggen.

Zo ook op die dag dat ik in vliegende vaart de Reschenpas afdaal. Hellingen van 20%, dus dat levert een lekker vaartje op. In Burgeis knijp ik in de remmen en ga het riviertje de Etsch over via een prachtige brug. Ik zie de toren van en kerkje boven het dorpje uitsteken en zet m'n fiets neer tegen een muurtje van het idyllisch gelegen kerkhofje. Als ik om me heen kijk zie ik de hoge, met sneeuw bedekte bergtoppen overal om me heen. Samen met de prachtig bloeiende bloemen is het net en schilderij.

En aan de dorpskerkjes wordt door allerlei vrijwilligers heel veel aandacht besteed. Vooral aan de bloemen. Ik zie hier een prachtige bos tulpen in en vaas staan.

De vaas staat op het doopvont en ik heb het "licht moment" mee, want er valt net een lichtbundel op. Heel, heel erg mooi. Dat betekent camera pakken, m'n vliegen - mutsje wat ik onder mijn helm draag af doen, een bank opzoeken en even zitten en "invoelen", en dan worden "reis gedachten" plotseling "voel gedachten", heel fraai. En aan die gedachten blijf ik nog even "hangen". En zo komt het dus dat daar in dat kerkje van Burgeis nog steeds m'n vliegen - mutsje, maar ook m'n opvouwbare statiefje van m'n camera ligt. Op de camping van Prad am Stilfserjoch kwam ik er achter, en om nu weer bergop terug te gaan

Maar dit allemaal moest gebeuren voor een bepaalde ontmoeting, niks voor niks.

De volgende dag loop ik door Prad. Een dorpje met twee supermarkten, een grote streekschool, een apotheek en een Romaans kerkje met prachtige schilderijen, gelegen op een plateautje vlak boven en buiten het dorp. Het kerkje is dicht, jammer, maar dat zal ook wel met die ontmoeting te maken hebben, want al dwalend kom ik bij een fietsenmaker, die was er dus ook nog. Ik ga naar binnen om te kijken of ik daar een vliegen - mutsje kan vinden. Ja zeker en terwijl ik daar zo aan het kijken ben, zie ik vanuit mijn ooghoeken dat een wandelaar met een karretje met zijn hele hebben en houden, voor het winkeltje neerzet. Ik zie een Nederlands vlaggetje wapperen: een Nederlander! In geen weken heb ik Nederlands gepraat, dus met een nog niet afgerekend mutsje en al loop ik naar buiten.

De wandelaar komt uit Tilburg en is op dezelfde dag vertrokken als ik: 14 april. Hij is gestart in Ravenna, wat mijn eindpunt is, en loopt de route van Reitsma maar dan naar het noorden. Veel regen, veel honden en grote dagetappe's door de Po - vlakke waren zijn deel. Van die honden heb ik nog geen last gehad, maar wel van de regen en de kou!

Dat is toch geen toeval om deze man, waarvan ik de naam niet eens meer weet, hier voor dit winkeltje te ontmoeten. Als ik niet wat verloren was, het kerkje niet dicht was geweest had ik hem niet ontmoet!

Het bivak

Als ik met de fiets onderweg ben door Europa sleep ik altijd een tentje met mij mee, een brander en pannetjes om voor mijn tentje te kunnen koken. Daarmee probeer ik de kosten zo laag mogelijk te houden. Ik probeer namelijk altijd met een minimaal budget rond te komen. En kamperen vind ik leuk. 's Morgens wakker worden met de zon op mijn tent. Het is niet altijd leuk als het giet van de regen en ik verder wil. Dan is fietstassen inpakken geen lolletje. Maar hoe vaak komt dat nu voor?

Op allerlei campinkjes kom je. Groot of klein, druk of stil, goed verzorgd of verwaarloosd, gezellige ontvangst of, het is er allemaal.

Maar soms is er geen camping of is het weer zo slecht dat het kamperen even geen doen is.

Dan kom je in jeugdherbergen. Je bent ook als niet lid van harte welkom. Zoals in de jeugdherbergen van Trento en Montana. In beide plaatsen kreeg ik een kamer voor mezelf. De herberg van Trento ligt dicht bij het station en er reden veel goederen treinen langs. Die van Montana ligt net buiten de oude muren. De fiets mocht of binnen of buiten staan. Dus voor binnen gekozen.

Het aankomen in en

Aankomen op plaatsen waar je nog nooit geweest bent en waar je op eigen kracht bent gekomen heeft wat.

Langs de Rijn fietsen, in Heidelberg weer eens rondlopen, langs het Bodensee fietsen en over de Aarberg en Reschenpas, ik wil niet zeggen dat het een kick geeft, maar toch

En dan plaatsen als Verona, van Romeo en Julia en de opera, Florence van de David van Michael Angelo en de Ponte Vecchio, Siena van de Palio, het heeft allemaal iets groots om daar te zijn en rond te kijken. Die oude stenen waar al zoveel mensen overheen zijn gelopen.

Het waren allemaal hoogte punten, maar toch van een andere klasse dan Rome, Assisi en Ravenna.

In Rome.

Op 14 april vertrokken en op 12 juni sta ik 's morgens met m'n fiets bij het bord dat de gemeentegrens van Rome aangeeft.

Een aantal honderden meters verder fiets ik langs de Tiber naar het centrum van die grote stad. En dan door straten waar erg veel autoverkeer is, maar er is een soort fietspad en zo bereik ik om vier minuten over half tien ongedeerd het St. Pietersplein. Een reusachtige vlakte waar zo vroeg al, allerlei mensen in de rij staan om de kerk in te komen. Zo ver ben ik nog niet. Ik wil eerst

Bij de jeugdherberg van Montana

De Reschenpas

genieten van het idee dat ik op eigen kracht toch maar weer de afstand van Zutphen naar Rome met de fiets heb afgelegd. Een afstand van 2265 kilometer. Dat geeft echt zo'n gevoel van aankomen, maar ook van dankbaarheid dat alles nog heel is.

In de buurt van de fontein zet ik de fiets neer en ga er zelf naast zitten op de grond. Één en ander moet eerst even indalen. Zovele wegen, zoveel mensen, zoveel ervaringen, zoveel gedachten, ze komen op dit moment allemaal bij elkaar. Geen andere fietser is er zo vroeg nog te zien. De aankomst is dan ook heel anders dan die aankomst, vele jaren geleden, in Santiago de Compostella. Toen waren er velen op het plein voor de kerk en kwamen op mij toe gelopen, om me te feliciteren. Hier gebeurt alles in jezelf en dat heeft ook wel wat.

Ik wil graag dat er een foto van mij wordt gemaakt, ik zie erg weinig mensen, om dat te vragen. Dan zie ik een stelletje aankomen. Ja natuurlijk willen ze een foto nemen, maar waar kom ik vandaan is hun vraag.

Dan vertel ik over mijn tocht. Het blijkt, dat zij uit Oostenrijk komen en ook met de fiets. Bestaat er toeval? En zo nemen zij verschillende foto's van mij, en met hun toestel leg ik hen beiden ook vast.

Als ik had geweten dat ik op dat moment een Testimonium, een soort oorkonde zou kunnen ophalen in de Friezenkerk of in het Vaticaan, dan had ik dat gedaan. Maar ik wist het niet, het is niet anders.

Op één van de volgende dagen dat ik in Rome ben, ga ik in de rij staan om de St. Pieterskerk te bekijken. Ik doe dat laat in de middag, want dan is de rij wachtenden er eigenlijk helemaal niet. Als ik binnen ben, is de eerste indruk overweldigend. Zo groot, zo hoog, maar gelijk daarmee voelt het toch wel onmenselijk aan. Het is allemaal zo groot, dat het niet meer "begrijpbaar" is. Mooi hoor dat marmer, die grote koepel, maar het is niet pakbaar. Als ik thuis een tocht zit voor te bereiden, dan bepaal ik al wel zo'n beetje wat ik op bepaalde plekken wil zien. Van de St. Pieterskerk wilde ik graag de Piëta van Michelangelo zien. Daar moest ik in deze onmetelijke ruimte nog naar zoeken. Helemaal weggestopt in één van de kapellen zie ik het beeld staan. De afmeting valt mij tegen. Ik had het me groter voorgesteld. Maar de afmeting vertelt niets over het gevoel wat ik krijg als ik mijn ogen over het beeld laat glijden. Het geeft op een prachtige manier verdriet van een moeder weer die haar zoon heeft verloren. De tedere uitdrukking op het gezicht, de beschermende handen en armen het is onvoorstelbaar dat je dat in marmer kunt uitdrukken.

Dan daal af ik naar de crypte af. Vele pausen liggen daar begraven. Ik dwaal langs de stenen waarop allerlei bekende namen staan, Paus Paulus, Pius. Maar het meest indrukwekkende is het graf van Paus Johannes de drieëntwintigste. Veel mensen staan er in gedachten stil te kijken naar de vele bloemen. Ze worden nu nog steeds neergelegd, hoewel hij toch al een tijdje dood is. Thuis had ik me ook bedacht, dat ik de Sixtijnse kapel ook wilde zien met de plafondschildering van de Schepping. De Sixtijnse Kapel ligt op de begane grond in de Vaticaanse museum van Vaticaanstad. Hij werd gebouwd door

Tja, en dan ben ik in Rome

Giovanni di Dolce tussen 1475 en 1483 , in opdracht van Paus Sixtus IV, naar wie de kapel genoemd werd. In die kapel schuifel ik voetje voor voetje verder en kijk sprakeloos omhoog.

Ook hier ben ik weer niet alleen en als ik even op één van de treden wil gaan zitten, word ik gemaand om op te staan. En dan de Schepping van de mens door Michelangelo. Is allemaal hoog, maar met behulp van de telelens van mijn fototoestel, haal ik het allemaal wat dichterbij. Het maakt op mij een overweldigende indruk.

Dan ga ik verder naar de kamer waar Rafaëlo heel veel muurschilderingen heeft aangebracht. Thuis had ik bedacht dat ik onder andere de School van Athene graag zou willen zien. En dan na vele kamers te zijn door gedwaald zie ik de School van Athene. Vroeger op de Kweekschool heb ik van deze renaissance schilder een werkstuk gemaakt. Ik ken de muurschildering alleen maar van afbeeldingen. Nu sta ik er tegenover. Heel mooi en indrukwekkend. Vooral het detail waar Rafaëlo een schrijvende leerling heeft afgebeeld. Hij staat met zijn rug tegen een pilaar en zijn knie gebruikt hij als lezenaar. De toegewijde blik en de houding van de voet en de manier waarop de ganzenveer wordt gehouden, heel bijzonder.

Die Via Appia is ook iets wat ik thuis had besloten om te gaan bekijken. Het is een hete dag en met de trein en de ondergrondse probeer ik zo dicht mogelijk bij het begin van de Via Appia te komen. Het is een straat die nu nog steeds wordt gebruikt en veel auto's spoeden zich voort. Maar langzaam maar zeker wordt het steeds stiller. Aan de kant van de weg zie ik oude mijlpalen staan en her en der liggen resten van oude pilaren. Dan klimt de weg langzaam maar zeker de stad uit. Eerst kom ik langs catacomben. De ondergrondse begraafplaatsen zijn in Rome erg bekend. Maar degene waar ik nu voorbij loop is één van de oudsten. In ieder geval een oudchristelijke. Het zijn de catacomben van Sint Sebastianus. De bewaarders van deze plek zijn de broeders van Don Bosco. Even verderop ligt hun kinderkuis. Ik zie dat er over een half uurtje een rondleiding zal zijn. Ik zijk in de schaduw van een oude boom neer en wacht af.

Er blijkt een broeder te zijn die Nederlands spreekt en met hem dalen we af. Bij het licht van een benzinelamp vertelt hij het oude verhaal van deze plek.

Catacomben zijn oudchristelijke, ondergrondse begraafplaatsen. In de catacomben kunnen we enorm veel informatie vinden over de manier van denken van christenen en vooral hun manier van denken over het leven na de dood. We lopen door eindeloze gangen. Alle graven zijn leeg, alleen ééntje niet, dat van een kind. De nis ligt op anderhalve meter hoogte en ik strijk er met mijn hand langs. Zo beleef ik met één aanraking de vele vele eeuwen die voorbij zijn gegaan.

Buiten gekomen vervolg ik mijn tocht langs de Via Appia. Het asfalt houdt op en dan zie ik eeuwenoude grote platte stenen liggen. Af en toe roffelt er een auto overheen. Het geluid van de banden verbreekt de eeuwen oude sfeer. Wie hebben er allemaal over deze stenen gelopen en gereden. Wie hebben er uitgeput aan de kant van de weg gezeten. Ook ik ga aan de kant van de weg in

De Via Appia

de schaduw zitten en laat alles op mij inwerken.

Dan stap ik even verderop in de bus en ga voldaan naar de camping die even buiten Rome ligt, bij het plaatsje Prima Porta. Natuurlijk is er nog veel meer in Rome te zien, maar dat bewaar ik voor een andere keer.

Aankomst in Assisi.

Vanuit Rome ben ik met de trein naar Spello gegaan, een plaatsje in de buurt van Assisi. Een plaatsje waar Franciscus met zijn vrienden ook gelopen, geprekeerd en gewoond heeft. Ik klim daar na de treinreis weer op de fiets. En of het zo moet zijn, omdat er in het dorpje Rivotorto een prachtig beeld van Franciscus naast een kerkje staat, stap ik af om dat te bekijken. Het beeld is heel fraai. Franciscus die zijn armen uitstrekt naar de hemel, in een grote cirkel vliegen vogels om zijn uitgestrekte armen en kinderen kijken aan zijn voeten toe. Ik ontloop de hitte en ga het nabij gelegen kerkje even binnen. Dat blijkt bij nadere bestudering de eerste plek te zijn waar Franciscus met zijn Minderbroeders heeft gewoond. De voormalige hut staat in de kerk en wordt zo op deze manier beschermd tegen de elementen. In de hut staat een brits, een vaas met bloemen en aan de muur hangt een Christusbeeld.

Dan ga ik weer naar buiten en heb een fantastisch zicht op het hoger gelegen Assisi en de camping. Beiden op een soort plateau'tje, zo'n 200 meter hoger dan waar ik nu sta.

Dat wordt dus klimmen en dat wordt het. Langs de Via Cantico di Creature – Het Lied van de Schepping –, steil het dal uit. Af en toe rusten, maar toch lijkt het alsof het bijna onmogelijk om boven te komen.

Eenmaal op de camping kijk ik rond. Allemaal mooie terrasjes. En terwijl ik zo rondkijk, nodigt een stel mij - onder applaus – uit om een koel glaasje witte wijn te komen drinken. Dat aanvaard ik met dank. De tent zet ik later neer op een terras met fraai uitzicht over het dal.

De volgende dag ga ik op zoek naar Assisi. Over een landelijk weggetje omzoomd met bloemen, bereik ik de Middeleeuwse stadspoort. Als ik hier en daar wat wegdenk, lijkt het alsof ik eeuwen terug ben geworpen.

En dan door de poort. Weken en weken onderweg en dan nu hier. Terwijl ik over de oeroude stenen van het stadje loop, voel ik de nabijheid van iets. Van een gedachte, van een leefstijl. De gedachte van Franciscus, leven bij de natuur, leven op een simpele wijze, ervaren dat je die dag weer door iets of iemand bent bewaard? Het is nu heel dichtbij!

Het is vroeg op de dag, dus is het er nog stil. En dan is het, als je er open voor staat, heel gemakkelijk om de sfeer te voelen. En die voel ik, de zachtmoedige sfeer van Franciscus.

Al dwalend door de straatjes en langs huizen waarvan de stenen zijn gemaakt van roze en witte natuursteen, wordt ik steeds meer gegrepen. De hoofdstraat door Assisi komt als vanzelf uit bij de Basiliek en het klooster. Het complex ligt op de rand van een groot terras en het ziet er, als je beneden in het dal staat, net uit als een Tibetaans klooster. In de bovenkerk de prachtige en beroemde

Assisi en de basiliek

Beneden kerk. Daar is de crypte waar de restanten van Franciscus liggen. Het is daar heel stil en de ruimte wordt door een paar kleine lampjes verlicht. Voor het graf van Franciscus branden wat kaarsen. Ik ga zitten op een bankje en laat het allemaal op mij inwerken.

Zoveel kilometers en dan ben ik er nu, het is onvoorstelbaar. Als ik achter de crypte omloop, leg ik mijn hand op één van de stenen en ga weer zitten. Dan koop ik zeven kaarsen. Een kaars voor een ieder die dat aan mij gevraagd heeft om te doen, de Franciscaanse monnik in het klooster van Bosco ai Frati, de terminaal zieke man op de camping van Tübingen, de campingbaas in Castel del Piano om maar wat te noemen. Maar ook kaarsen voor mijn dierbaren. Zelf mag ik ze niet aansteken, maar wel neerleggen in een fraai gevlochten mandje.

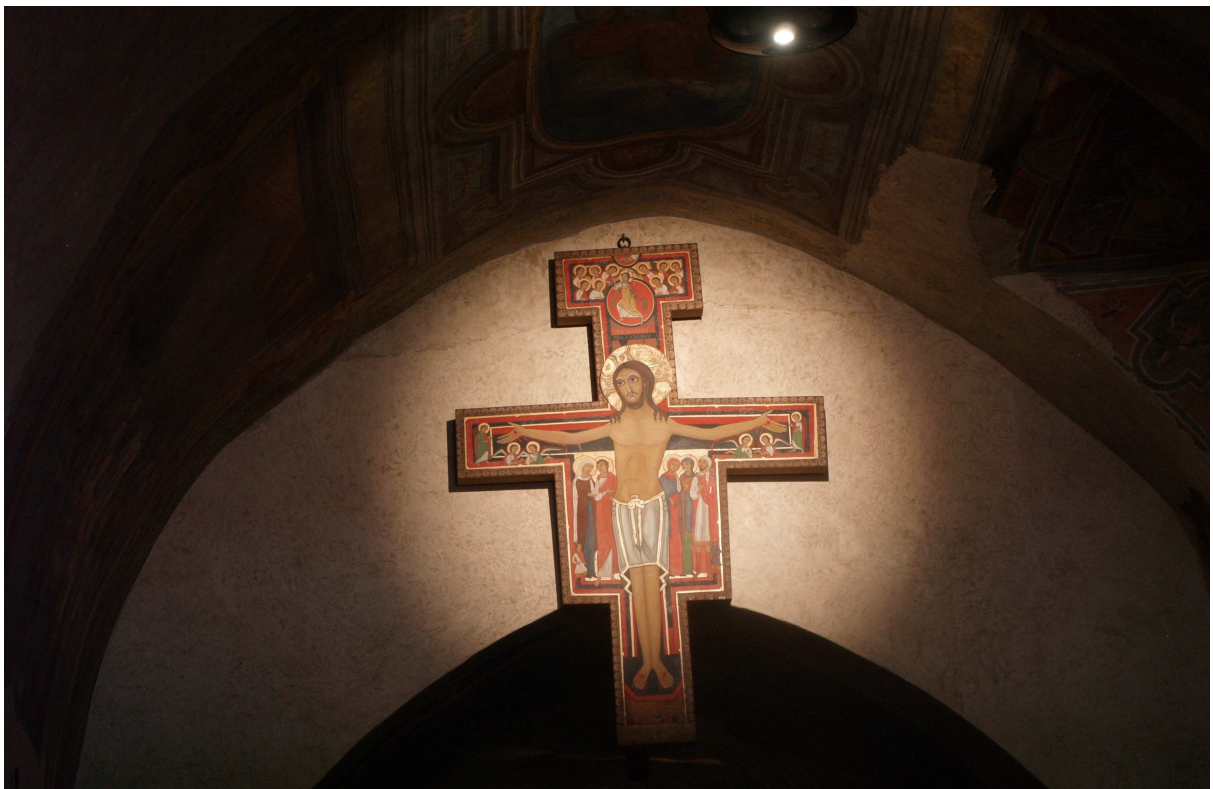
In het kloosterwinkeltje koop ik een eenvoudig Franciscus aandenken, een ketting, bestaand uit drie snoertje met houten kraaltjes waar drie Tau-tekens – kruizen – van Franciscus op de uiteinden zitten. Heel fraai. Dan loop ik weer terug naar de tent en laat alles op mij inwerken.

Op een andere dag neem ik de stadsbus naar Santa Maria degli Angeli. In de grote Basilica staat de Porziuncola. Ook hier is het weer een grote kerk, die om een eenvoudige kapel heen is gebouwd. Ik val met mijn neus in de boter. De Franciscaanse monniken houden daar een bijeenkomst. Later blijkt, dat men éénmaal in de zeven jaar bijeenkomt, van overal van de wereld, om een nieuwe leider van de Minderbroeders te kiezen. De Basilica zit stampvol gepakt. De Porziuncola, de plek waar Franciscus stierf, is even onbereikbaar. Daarom ga ik eerst de rozenstruik zien zonder doornen. Franciscus heeft zich – volgens de overlevering – bij een ernstige verleiding, zich in de struik geworpen. Sindsdien draagt de struik geen doornen meer. Als ik weer terugkom in de kerk, is de dienst afgelopen. De Porziuncola is heel indrukwekkend. Op een eenvoudig bordje staat dat Franciscus hier op 3 oktober 1226 is gestorven. Het is moeilijk om me even te concentreren op mijn eigen gedachten. Maar op een plekje ergens achteraf lukt dat toch heel aardig.

Op een andere dag ga ik naar het kloostertje van San Damiano. Franciscus heeft een vrij lange periode ziek thuis gelegen. Na zijn genezing en een ontmoeting met een lepralijder, komt Franciscus tot inkeer. Hij begint melaatsen te verzorgen. Een ziekte die in zijn tijd wijd en zijd verbreid was. Daarna krijgt hij zijn roeping in het kerkje van San Damiano. Het kruisbeeld buigt zich naar hem toe en zegt: "Ga Franciscus, mijn zoon, en herstel mijn huis dat dreigt in te storten. Daarom is het beeld in de kerk waard om bekeken te worden. In de hitte daal ik af naar het kloostertje. Daar in het kleine kloostertuintje schreef Franciscus zijn Zonnelied of zoals het in het Italiaans heet: "Cantico della Creature", een prachtig loflied op de schepping. Nu is er niets volmaakt op de wereld, maar hier zittend in het kloostertuintje voel ik toch wel een bepaalde volmaaktheid. En dan dat dwalen door die oude gangen, het beklimmen van die trappen met die oude stenen treden, allemaal heel bijzonder. En als ik door één van die oude raampjes naar buiten kijk, zie ik de Valle Umbria liggen in de hitte.

In de crypte

Het beeld in het klooster van San Damiano

Op een andere dag besluit ik, na de middaghitte, te gaan naar het klooster Eremo delle Carceri. Volgens het routeboekje leeft hier een kleine groep Franciscanen alleen maar van aalmoezen. Ik verlaat de camping en volg het bospad omhoog. Ook dit kloostertje ligt als een zwaluwnest tegen de rots aangeplakt. Door een grote poort bereik ik het complex. Op een prachtig gelegen binnenplaats staat een eeuwenoude put. De hele binnenplaats is op drie kanten omzoomd door gebouwtjes. Op één plek is een muurtje. Als ik over dat muurtje naar beneden kijk, zie ik een steile afgrond. Echt een plek waar Franciscus een voorliefde voor had.

Ik dwaal door de kapel. Prachtige stoelen staan er in licht grenen hout. De ramen zijn open en als ik naar buiten kijk, zie ik weer die afgrond met de beboste heuvels links en rechts. Dan zie ik de stenen plek waar Franciscus geslapen heeft. Krap en smal, het zou mij niet lijken. Met recht is dit de sfeervolste plek van Assisi. Nog mooier dan San Damiano en de Porziuncola.

Aan de achterkant van het klooster maak ik een wandeling door het bos waar Franciscus met zijn broeders ook veel gelopen hebben. En dan, na enkele tientallen meters, zie ik een paar bronzen monniken. De bronzen broeders houden de wacht bij de slapende Franciscus, ook van brons. Als ik me omdraai, zie ik de boom waarin de vogeltjes zaten waartegen Franciscus gesproken heeft. De boom is heel oud en wordt gestut en gesteund door allerlei ijzeren en houten stellages.

Dan volg ik het pad verder en kom dan op een plek die mij zeer ontroert. Een grote houten stoel staat achter een altaar. Aan de voet van het altaar liggen allemaal stenen, groot en klein. Op sommige stenen staat een Italiaanse tekst. En er liggen ook fotootjes, ook voorzien van een tekst. Hier en daar liggen zelfgemaakte houten kruisjes. Twee takjes die aan elkaar gebonden zijn en zo een kruis vormen. Ook aan die kruisjes zitten briefjes met een tekst vastgemaakt. Teksten zo van: uit dankbaarheid, denk aan, Heer wees mij nabij. Ook in de rotsige pad liggen kruisjes, gemaakt van kleine steentjes.

Hier kun je alles wat je dwars zit opschrijven en achterlaten. Ik ga op één van de bankjes zitten en laat de hele omgeving op mij inwerken. Tjonge, zoveel honderden kilometers en dan op zo'n plek terecht komen. Ik vind het heel ontroerend en inspirerend. Ik kan me voorstellen dat Franciscus en vele mensen na hem, hier inspiratie en troost hebben gevonden. Ook ik. En ik kijk nog een keer naar de houten kruisjes met takken en touwtjes gemaakt. En ook naar de foto's van mensen, waarop een steentje ligt tegen het wegwaaien. En de ruwe houten stoel, een eenvoudig altaar en verder de natuur

Dan komt een jongetje aangelopen met zijn ouders. Hij gaat door de knieën en gaat lezen en lezen en vraagt dan wat aan zijn ouders. Zo neemt het jonge leven kennis van het verleden van de vele mensen die hier al geweest zijn. Ook dat geeft mij weer moed en kracht voor de toekomst.

Na en dag of wat ga ik weer verder. En als ik omkijk, even buiten Assisi, is het precies zoals ik al eerder heb verteld, het klooster lijkt wel in Tibet te liggen, zo

De slapende Franciscus op zijn geliefde plek

mooi ligt het op de rand van het plateau.

La Verna

De volgende zeer belangrijke plek is La Verna, de plek waar Franciscus de wondtekenen van Christus heeft ontvangen. Het verhaal van de camera heb ik al eerder verteld. Maar terwijl ik zo naar het klooster wandel, via het steile pad, voel ik dat als een soort afronding van mijn tocht. Ik dwaal door het klooster en probeer zoveel mogelijk de andere mensen te ontwijken. Ik zie dus de plek waar Franciscus sliep. In een soort rotshol, op de kale grond met zijn hoofd op een platte steen. Op die plek branden veel kaarsen en een stukje terug zie ik kruisen in de rotswand gekerfd. Hier dezelfde handeling, nu geen kruisen van samen gebonden takken of steentjes, maar in de harde rotswand gekerfd.

De plek heet: il letto di Francesco, het bed van Franciscus.

Ook hier is een rotswand waar, volgens de overlevering de duivel Franciscus heeft geprobeerd te verleiden. Maar hij is niet gesprongen. Ik sta daar op die plek, terwijl het heuvelland voor mij verborgen blijft door de mist.....

Iedere middag om drie uur wordt er een mis gehouden. Na de mis gaat men in processie door de Capella delle Stimmate. Het is verschrikkelijk druk, maar allemaal lopen we, al zingend door de kapel. Voor in de kapel staat op de grond een olielampje te branden. Er omheen liggen prachtige bloemen. Dit is de plek, hier zijn de wondtekenen van Christus ontvangen. En ook hier sta ik weer even stil.

En dan verder.

Na een dag of wat ga ik ook weer verder. In het piepkleine dorpje La Verna is weinig te beleven. Om hier te komen, was ik enkele uren met de fiets stevig aan het klimmen geweest. Het was een tocht van 17 kilometer geweest met 650 meter omhoog. Nu gaat het weer terug het dal in en dat gaat dalend heel riant. Beneden in het dorp koop ik wat broodjes voor onderweg en ga dan langzaam maar zeker richting het noorden, steeds maar de Tiber volgend. Het is echt het Apennijnen landschap met veel brem en "calanchi": naakte, door erosie uitgesleten geulen, waar soms een dapper boompje zich staande tracht te houden. Langzaam maar zeker stijg ik via de oude weg, afgesloten voor het verkeer, naar de pas, 853 meter hoog, Válico di Montecoronaro. Het asfalt is erbarmelijk slecht. De weg brokkelt aan de dalkant stevig af maar de omgeving is prachtig. En pech, even verderop is de snelweg afgesloten, dus rijdt hier op een gegeven moment weer meer verkeer. Gelukkig komt men mij achterop. Zo'n grote vrachtwagen die je passeert, is ook geen lolletje. Net voorbij de pashoogte breekt er een stevig onweer los. De regen valt met bakken uit de hemel. Waterstromen gutsen over de weg. Ik zie halverwege de afdaling een huis met een afdakje voor de voordeur. Ik ga er onder staan en zie het verkeer met golven opspattend water voorbijgaan. Schuilen onder dit kleine afdakje voelt heel veilig.

Aan het onweer komt ook een eind, dus ga ik weer verder. In St. Piero in

Il Letto

Bagno zou een camping moeten zijn. Ja ik zie een bordje staan en denk dat ik daar naar toe moet. Steil omhoog, met hellingspercentages van 15% denk ik. Dus dat wordt veel lopen. Maar als ik af en toe achterom kijk, geeft dat wel veel voldoening. De naam van de camping agriturismo is: Il Banditi. Als ik het terrein oploep, zie ik dat er voor het receptiegebouwtje allerlei mensen zitten. Als men mij in het oog krijgt, barst er een luid applaus los. Met de fiets hier omhoog komen, dat doen alleen de allersterksten. Dat voelt erg goed. Ik laat me inschrijven en zie dat het eigenlijk een restaurantje is, waar je ook kunt kamperen. Op een klein wekje zet ik mijn tentje neer. De geur van majoraan stijgt op als ik de haringen in de grond steek. Hier en daar staan wat caravans op een vaste plek. Het uitzicht is er prachtig.

Dat merk ik vooral de volgende morgen, als ik de tent weer openmaak. Mijn blik valt op de heuvels aan de overkant. Daar, net onder de top van een heuvel zie ik op de helling een graanveld liggen. De vorm van dat graanveld is net een Tau – teken. Ik wrijf mijn ogen uit en kijk nog eens een keertje goed, ja het is toch echt zo. Ik probeer het aan een Italiaan uit te leggen, met woorden en brede armgebaren. Hij snapt er niet veel van ondanks het feit dat hij een beetje Duits kan spreken.

Ik vind het geen toeval, wat ik net gezien heb. Het is echt de één na laatste camping van mijn fietstocht. Maandag ga ik weer verder, dus ik moest wel de verkeerde camping kiezen, ik moest dit graanveld dus zien. En humor, toen ik thuis was en las ik op de website van de routemaker, dat de bedoelde camping als camping al niet meer bestond, toen

En dan tot slot.

Vervolg ik mijn tocht naar het noorden en kom in Lido di Dante, vlakbij Ravenna.

Ravenna is een plaats waar nog sporen zijn te zien van de Oudchristelijke beschaving. Deze sporen zijn prachtig bewaard gebleven. En omdat het nog drie weken zal duren voordat mijn lift terug naar Zutphen zal komen, heb ik alle tijd om uit te gaan rusten van de lange, lange tocht. Lekker aan het strand liggen en de zon voelen, een fietstochtje maken naar het prachtige vogelreservaat Valli di Comacchio ten noorden van Ravenna. Maar ook met de stadsbus naar Ravenna.

Ravenna is op het eerste oog maar een onbelangrijk provinciehoofdstadje, maar als je even verder kijkt dan je neus lang is, val je van de éne in de andere verbazing.

De vroegchristelijke en Byzantijnse mozaïeken die er te zien zijn, zijn onvoorstelbaar mooi. Aan de buitenkant zijn de kerken vrij somber, maar ze behoren toch tot de mooiste ter wereld. Het is in Ravenna een optelsom van allerlei fraais. De San Vitale, het mausoleum voor Gallo Placidia, de Battistero Neoniano, de Sant'Apollinare Nuovo en even buiten Ravenna, vlakbij Lido di Dante de Sant'Apollinare in Classe.

Dat is zoveel, dat ik blij ben er rustig de tijd voor te kunnen nemen om alles te gaan bekijken.

In de mozaïeken van Ravenna is de overgang te zien van de klassieke naar de

Het Tau - teken

De Sant'Apollinare in Classe

Byzantijnse beeldtaal. In de oudste mozaïeken wordt Christus nog afgebeeld zoals de Klassieke Apollo afbeelden: een innemende baardloze jongeling in een toga. Ook is er veel aandacht voor perspectief, landschap en natuur. Onder invloed van de Byzantijnen ziet Christus er meer uit als een heersersfiguur met een baard en gezeten op een troon. De strak kijkende figuren worden nu frontaal afgebeeld en niet langer zijdelings en bepaald door het perspectief, maar door hun belangrijkheid.

Met deze kennis gewapend ga ik de monumenten bekijken. De Sant'Apolinare in Classe werd gewijd in het jaar 596 en is gebouwd boven het graf van St. Apolinaris, de eerste bisschop van Ravenna. Zijn lichaam is in de 9e eeuw overgebracht naar de Sant'Apolinare Nuovo, omdat het op de oude plek niet langer veilig was voor piraten vanuit de Adriatische Zee. Het hoofd van de bisschop kwam echter via allerlei omzwervingen in Remagen aan de Rijn terecht. Maar daar later meer over.

Dan ga ik de kerk binnen en ga in één van de banken zitten en laat alles op mij inwerken. Dit is wel heel erg mooi. Totaal iets anders dan fresco's, schilderijen, plafondschilderingen. Gekleurde glazen steentjes, zo'n weerbarstig materiaal. Mijn blik gaat gelijk naar het geweldige mozaïek in de apsis van de kerk. Het is een allegorische voorstelling van de transfiguratie, volgens de traditie laat Jezus dan iets van zijn werkelijke goddelijke aard zien, door van gedaante te veranderen en gedeeltelijk het 'hemelse licht' door zijn gestalte te laten schijnen. Daaronder St. Apolinaris, omringd door twaalf schapen – zijn kudde gelovigen – in een bloemenweide. Als de zon even de mozaïeken raakt, lichten de steentjes heel prachtig op. Ook omdat er goud in is verwerkt.

Ik zit sprakeloos en kan er eigenlijk niet genoeg van krijgen en heb ogen te kort.

En dag of wat later ben ik in Ravenna zelf en kijk naar de mozaïeken in de Sant'Apolinare Nuovo. En weer kom ik onder de indruk van de mozaïeken.

Vroeger op de Kweekschool heb ik geleerd van de Arianen en de Orthodoxen. Kort samengevat, stelt de orthodoxie dat Jezus God is, het arianisme spreekt over godgelijkend.

In het Battistero degli Ariani is de figuur links naast de dopeling de verpersoonlijking van de rivier de Jordaan, kijk maar op de linker afbeelding bovenaan de bladzijde.

In het Battistero Neoniano staat links van de dopeling Jezus Johannes de Doper, met de doopformule, Vader – Zoon – Heilige geest.

Na een paar weken eigenlijk niks doen, kom ik heel aardig tot rust en als de lift dan komt, gaan we samen uitgerust terug naar Nederland.

De slotverrassing.

En als je zo met z'n tweetjes onderweg bent naar huis, zittend in een autootje, worden de verhalen aan elkaar verteld. Zo ook dat verhaal van Apolinaris en

de mozaïeken in Ravenna. Mijn metgezellin weet, en ik heb het gelezen in het routeboekje, dat het hoofd van hem in Remagen in de Apolinariskirche wordt bewaard. En omdat mijn metgezellin ook nogal cultuurminnend is, gaan we op zoek naar de kerk. Ik had op de heenweg op de camping van Remagen gekampeerd, maar toen was het verhaal van het hoofd kennelijk nog niet tot mij doorgedrongen.

Als we het autootje neerzetten op het parkeerterreintje van het kerkje, horen we al muziek uit de luidsprekers komen. Wat blijkt: er is een mis aan de gang. Een processie, waarbij het zilveren hoofd van Apolinaris gedrukt wordt op de hoofden van de pelgrims. De gedachte is: alles wat in het hoofd mis is, kan worden genezen.

Na de dienst worden we uitgenodigd om koffie en taart te komen eten achter het kerkje. We nemen plaats op een plateautje hoog gelegen boven de Rijn. En genieten van de gastvrijheid.

En in mijn dagboekje schrijf ik: "Einde tocht, was mooi". Zeker dat was 't!

Franciscus brood

St. Apollinaris in Remagen

Het Tau - teken

Zutphen oktober 2011

De Zutphense Fietser.